

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI TÜRKÇE

A DERSİ UZUN TEZİ

“KADIN OLMANIN FARKLILIĞI”

Öğrencinin Adı: Damla Tok

Rehber Öğretmen: Sevgi Çağlar

IB Diploma No: 001129-0072

Sözcük Sayısı: 4000

Araştırma Sorusu: Ayşe Kulin’in “*SevdaLinka*” adlı yapıtındaki savaş izleğinin odak figür Nimeta’nın, ailesinin, arkadaşlarının ve çevresinin üzerine etkileri nasıl ele alınmıştır?

ÖZ

Uluslararası Bakalorya programına yönelik bitirme tezi olan ve Türkçe A dersi kapsamında yazılan bu inceleme, Ayşe Kulin'in "*Sevdalinka*" adlı eserinde, odak figür olarak incelenen Nimeta'yı ve Nimeta'nın gözleri aracılığıyla ele alınan ailesini, arkadaşlarını ve içinde bulunduğu toplumu oluşturan çevresini konu edinir. Bu inceleme, geçmişte durağan ve sıradan bir yaşam sürdüren Nimeta figürünün savaş gerçeğiyle yüzleştikten sonra karşılaştığı zorlukları, değişim ve sonrasında zorunlu olarak gelen uyum ve kabullenme sürecini ele alır. Savaşın getirdiği değişim ile ortaya çıkan eski ve yeni yaşam koşulları arasındaki zıtlık ise Nimeta'nın önceliklerini yeniden belirleme çalışmasının, gözleri önünde yıkılan uzam ve topluma rağmen hayatta kalma çabasının, kurgudaki çoğu figürün aksine bir miktar umuda tutunma uğraşının oluşturduğu iç monologlar ve betimlemeler merkezinde yorumlanmıştır. Kadının savaş içerisindeki duruşuna ağırlık veren bu çalışma, Sırp ve Hırvatlar tarafından soykırıma uğramış, acı çektirilmiş Bosna Halkının geçirdiği zorlu ve hem fiziksel hem de ruhsal açıdan harap edici süreci, bu zorluklardan geçmekte olan bir figür aracılığıyla savaşın toplumdaki yansımalarını tayin etmek açısından önemli görülmüştür. Bu çalışma, "Savaş ve Savaşla Gelen Değişim", "Savaşın Acı Yüzü", "Savaşla Değişen İnsan Psikolojisi" ve "Savaşla Birlikte Figürlerin Yaşam Algılarının Değişmesi" olmak üzere dört bölüme ayrılmıştır. Bu ayrımın nedeni ise, toplumun savaş öncesindeki ve sonrasındaki yaşam süreçleri arasındaki tezatlığı vurgulamak, savaşın uzam ve figürlere zarar vermesiyle birlikte insan psikolojisinin ve yaşam anlayışının değişimini incelemek, bu değişim karşısında ise farklı insan duruşlarını belirlemektir. Varılan sonuç ise savaş gerçeğinin figürler üzerinde derin yaralar bıraktığı, masumiyet ve umudu kirlettiği ve sonuçta mutlu olan bir taraf bırakmadığı yönündedir.

Sözcük Sayısı: 244

İÇİNDEKİLER:

1. GİRİŞ.....	4
2. SAVAŞ VE SAVAŞLA GELEN DEĞİŞİM.....	5
3. SAVAŞIN ACI YÜZÜ.....	8
4. SAVAŞLA DEĞİŞEN İNSAN PSİKOLOJİSİ.....	10
5. SAVAŞLA BİRLİKTE YAŞAM ALGILARININ DEĞİŞMESİ.....	16
6. SONUÇ.....	17
7. KAYNAKÇA.....	19

1. GİRİŞ:

İncelenecek olan eser Ayşe Kulin'in "*Sevdalinka*" adlı romanıdır. Ayşe Kulin, eserinde 1900'lü yılların başlarında dini nedenlerden dolayı Sırp ve Hırvatlar tarafından soykırıma uğramış olan Boşnak Halkını konu alır. Yazar, soykırım nedeniyle ortaya çıkan savaş kavramının yıkıcı etkilerini Nimeta, kocası Burhan, oğlu Fiko, kardeşi Raif, iş arkadaşı Sonya, annesi ve Boşna Halkı aracılığıyla okura sunar. Kulin, savaş kavramıyla değişen yaşam koşullarını, Nimeta'nın eski alışkanlıklarının, önceliklerinin ve hayata karşı bakış açısının savaşın başlamasıyla başkalaşması aracılığıyla inceler. Bu noktada, akli gönül işlerinde olan, durağan bir hayat sürdüren Nimeta ile savaş gerçeğiyle yüzleştikten sonra hayatta kalma çabasında olan, aşk hayatı, kiminle mutlu olabileceği gibi eski önceliklerini kenara bırakıp oğlu Fiko'nun ve kocası Burhan'ın can sağlığı hakkında endişelenen yeni bir Nimeta arasındaki tezatlık ortaya çıkar. Bu tezatlık, savaşın getirdiği zorunlu değişim sürecinin bir ürünüdür. İnsanları bu değişim sürecine iten etkenler koşulların, uzamın ve çevrelerinin değişmesidir.

Savaşın ilerlemesiyle birlikte Sırp'ların uzama ve Boşna Halkına verdiği hasar da artar. Sırp'ların, yaşadıkları yeri yıkması ve harap etmesi, Boşnakların çevrelerindeki insanların ya savaşa gitmesi ya ölmesi ya da Sırp'ları tarafından zulüm görmesi, işkenceye uğramasıyla karşı karşıya kalan insanların geçmişteki gibi yaşamlarını sürdürmeleri, eski alışkanlıklarını sürdürmeleri söz konusu olamaz. Bu nedenle halkın tüm kesimi yaşam mücadelesi vermeye başlar. Savaşın ciddiyetini hafife alan kesim ise hayatta kalmaya çalışan insanların zihniyetine zıt düşen bir tutum içindedirler. Ancak onlar da yapıtın ilerleyen bölümlerinde değişim sürecine katılmak zorunda kalırlar. Kulin, soykırıma uğrayan halkın içinde olan odak figür Nimeta'nın gözlerinden savaşın uzama ve en önemlisi insanlara, insan zihniyetine verdiği hasarı, değişim sürecini, değişen insan psikolojisini anlatır.

Yazarın olayları Nimeta'nın gözleri aracılığıyla anlatmasının sebebi Nimeta'nın gazetede çalışmasıdır. İşi sayesinde halkın neredeyse tüm kesiminin yaşadığı acılardan haberdar olur. Yazar Bosna Halkının yaşadığı acıları ve değişim sürecini anlatmaya başlamak için, Nimeta'nın savaş öncesi hayatını betimleyerek başlar. Bu durum yapıtın ilerleyen bölümlerinde ortaya çıkan savaş izleğine tamamen zıt olduğu için Bosna Halkının uğradığı zorunlu değişim süreci vurgulanmış olur.

2. SAVAŞ VE SAVAŞLA GELEN DEĞİŞİM:

Savaş çıkmadan önce Nimeta ve ailesi sıradan ve sorunsuz bir hayat yaşar. Yazar, yapıt başında aile fertlerinin betimlemeleriyle olay örgüsünün içinde Nimeta'nın Fiko ve Hana adında iki çocuğu olduğunu ve kocası ve annesiyle yaşadığını açıklar. Haber muhabiri olan Nimeta ve mühendis kocası Burhan, düzenli olarak işe giden ve sabit bir gelire sahip olan insanlardır. Bu sayede de ekonomik refah içindirler. Savaşın başlamasıyla birlikte herkes gibi onların da yaşam düzeni bozulur ve onlar da değişim sürecine girer. Kurgudaki diğer figürler de savaş öncesinde huzur dolu bir ortamda yaşamlarını sürdürürken savaşın başlamasıyla bu atmosferin yerini korku ve dehşet alır. Savaş gerçeği en belirgin olarak sağlıklı olan yaşam süreçlerini olumsuz yönde etkiler. Bu süreçte olumsuz yönde etkilenen faktörler ekonomik, sosyal ve olumsuz koşulları oluşturur. Savaş nedeniyle firmalar çalışanlarını işten çıkarmak zorunda kalır ve böylelikle işsizlik boy gösterir. İnsanlar işlerini kaybetmeye başlar ve bu da toplumdaki yoksul kesimin belirgin bir biçimde artmasına sebep olur. İşsiz kalıp eve para götüremeyenler arasında Nimeta'nın kocası Burhan da vardır. Çalıştığı firmada iş imkânı kalmayınca geliri de kaybolur. Evin gelirini kazanma rolü, sadece Nimeta'nın omzuna biner. Yazar, Nimeta ve annesinin arasındaki diyaloglar ile geleneksel aile düzenini aktarır: Erkek, evin gelirini sağlarken kadın da evde çocuklara bakar. Burhan, Nimeta'nın da çalışmasına bir şey demez. Ancak savaşın başlamasıyla birlikte bu alışlagelen düzene göre ailede kadın ve erkek rolleri de değişir. Nimeta'nın annesi eski kuşaktan olduğu için geleneklerine bağlıdır.

Burhan da annesinin geleneksel düşüncelerinden etkilenerik değişen düzenden rahatsızlık duymaya başlar. Savaş öncesinde aile yapılarında ataerkil bir düzen varken, savaş sonrasında bu dengeler bozulmaya başlar. Bu yeni düzenden duyduğu rahatsızlığını da hırçınlaşarak dışarı yansıtır; çünkü aile düzeninin değiştığını kabullenemez. Nimeta'yı ailesiyle ilgilenmediğiyle suçlar ve bunun sonucunda tartışmaya başlarlar. Nimeta da aile içinde erkeğin gücünü yitirmesinden etkilenir. Böylece de aile içerisindeki huzur ortamı yok olur.

Savaşın başlaması yiyecek kaynaklarının tükenmesine yol açar. Bu nedenle insanlar, yiyecek gibi en temel ihtiyaçlarını karşılamak için bile karaborsaya başvururlar. Koşullar kötüleştikçe ve bir somun ekmeğin karaborsadaki fiyatının artmasıyla yiyecek, bir lüks haline gelir. Ekonomik refah içerisindeki kesim dışındaki insanlar tarafından satın alınamaması, yoksul kesimin daha da sefilleşmesine ve sınıf ayrımının uçuruma çevrilmesine neden olur. Bazı insanlar yaşamlarını sürdürebilmek için bahçelerinde yetiştirdikleri otlarla yetinmek zorunda kalırlar. Yazar, bu durumu ele alarak yoksul kesimin çaresizliğine değinir. Nimeta ise işsiz ve yoksul sınıf kadar şansız değildir; gazetede ki işi sayesinde biraz daha ekonomik refah içerisindeki dir. Bu sebeple savaşın etkileriyle yoksul kesim kadar yüzleşmek zorunda kalmaz ve böylece savaş gerçeğinin acımasızlığıyla yoksul kesimden çok daha sonra yüzleşir.

Nimeta'nın ailesi ve çevresi savaş yaşanmasına rağmen öncesindeki alışkanlıklarını sürdürme çabasındadırlar. Amaçları savaşın yarattığı olumsuz atmosferi hafifletmektir. Bu durumun bir örneği hala kahve içebilmek niyetine mercimeği ezip, kavurup içmeleridir. Savaşın yarattığı bu olumsuz koşulları bir nebze iyileştirerek bir umut, yaşama tutunurlar ve böylece savaşın onları tamamen mahvetmesini önlemeye çalışırlar. Nimeta mercimekten yapılan kahveyi beğenmeyince annesi şu cevabı verir: “ *'Yapma kızım,' demişti Raziyanım hemen, 'bunu bile arayacağımız günler gelebilir. Savaşın insana neler yaptırdığını, savaşı yaşamayanlar bilmez.'* “ (Kulin, 2014: 146) Yazar, anne-kız arasında geçen bu diyalogla koşulların nasıl değiştğine değinir ve koşulların ileride kötüleşebileceğini de ima eder. Raziyanım'ın

Nimeta'yı mercimekten yapılan kahveye alıştırmaya çalışmasının nedeni, kendisi gibi kızına da eski alışkanlıklarını sürdürerek savaşın olumsuz etkilerinden korumaktır.

Savaş ortamı, yaşamın her alanını etkilemiştir ama aile'nin savaş ortamıyla yüz yüze gelmesi toplumun diğer kesiminden biraz daha geç gerçekleşir. Sokaklar tehlikeli hale gelir. Sokağa belli bir saatten sonra çıkabilmek için izinli ya da görevli olma koşulu getirilir. Sırlara hedef olmamak adına bir binaya girebilmek için bile başka yollar aranır. Varlıklarını sürdürebilmek için dışarı çıkıp ölme riskine rağmen insanlar yiyecek ve su kaynağı bulabilmek amacıyla, sokaklarda arayışa girerek hayatlarını tehlikeye atarlar. Yazar bu durumu, Nimeta'nın annesiyle ilgili düşüncelerini içeren bir iç monoloğu aracılığıyla aktarır. Bu iç monologda annesinin her gün, yaşlı olmasına karşın uzaklardaki su kaynağına giderek sniperlara hedef olacağına rağmen eve temiz su getirme çabasını anlatır. Yazar, çevre betimlemeleri aracılığıyla insanların yaşam koşullarıyla beraber uzamın koşullarını da aktarır. Yazar, kurguda verilen uzamların birçoğunu savaş harabesi gibi yansıtır. Oysa Nimeta'nın yaşadığı ortam harabelikten, savaşın yok ettiği yerlerden uzaktır. Bu nedenle yazar Nimeta'yı hep bir umut içinde ele almıştır. Nimeta savaşın gerçek, yıkıcı tarafını görmediği için savaşın biteceğine ve huzur ortamına kavuşulacağına inanır ya da annesinin kahve yerine mercimek içmesinin ardındaki nedeni kavrayamaz. Nimeta bir gün çalışan bir telefon aramak için evden çıkar ve evi dışında yaşanan farklı bir savaş uzamıyla karşılaşır. İşte o zaman savaşın acımasızlığına ve yıkımına şahit olur.

“Cam kırıkları kristal bir şelale gibi iniyordu gökten, insanlar yağmur gibi yağan camlara çıtır çıtır basarak sağa sola savruluyorlardı. Kocaman alev dilimleri, bir canavarın dili gibi yalayıp yutuyordu her şeyi... Nimeta diz boyu cam kırığının içinde, dimdik durmuş, kımıldamada, hiçbir şey duyumsamadan ve düşünmeden, bir ahir zaman Neron'u gibi az ilerdeki ateş dansını seyrediyordu.” (Kulin, 2014: 131)

“Postane binasının yanı sıra, Milli Tiyatro, Hukuk Fakültesi ve civardaki binalar da yanıyor, yine patlamalarla bu ateş dansına eşlik ediyorlardı... ‘İşte bu, cehennem!’ diyordu Nimeta içinden. ‘Sonunda cehennemi gördük. Tanrı günahlarımızı bu dünyada ödememize karar vermiş olmalı.’ “ (Kulin, 2014: 131)

Yazarın, Nimeta'nın gözünden yaptığı bu betimlemede, savaşın çevreye verdiği hasarın boyutları ve insanların bu durum karşısındaki çaresizliği görülür. Bu yıkılmış şehir tablosuyla karşı karşıya gelen Nimeta, artık daha gerçekçi bir bakış açısına sahip olacaktır. Toplumun yoksul kesiminin bu tablonun zaten içinde olmasından dolayı her gün bu yıkımla yüzleşmek zorunda kalırlar. Çevrelerinin acıyla çevrilmesi sahip oldukları tüm olumlu duyguların yok olmasına ve umutlarının tükenmesine yol açar. Bu betimlemede yazar, kurmacada Sırpların insanlar ile birlikte binalara, Bosna Halkının yaşadığı uzama da zarar verdiğini vurgular. Sırplar kurgu boyunca savaşın yıkıcılığını ve acımasızlığını halkın her kesimine yansıtırlar. Yazar, savaş süresince kurguda Bosna halkına zarar veren bir Sırp halkını resmeder. Bosna halkının yaşadığı uzamı da yok etmeleri ise onlara mümkün her yoldan zarar verdikleri fikrini ortaya koyar. Nimeta, ancak bu tabloyla karşılaşmasıyla yoksul kesimin bakış açısından yıkımı ve acıyı görür. Yazarın, Nimeta'yı bu kesimin bakış açısından savaşın tahrip edici yönünü göstermesiyle Nimeta'ya toplumun yaşadığı acıları gösterir. Nimeta'nın artık daha gerçekçi bir bakış açısına sahip olmasına neden olan olay da budur.

3. SAVAŞIN ACI YÜZÜ:

Sırplar Müslüman halk'a işkence ederek öldürür. Bu ölümlerin kurbanlarından biri de Nimeta'nın kardeşi Raif'in eşi ve üç aylık bebeğidir. Sırplar köylerdeki Boşnak halkının evlerine zorla girip onları evlerinden çıkartmaya başlar. Evinden ayrılıp düzeni bozmak istemeyince Raif'in eşi, bebeğini alıp Raif'in kız kardeşinin evine kaçar ve orada saklanırlar. Onlar saklanırken içeri zorla girerler ve bebeğin ağlamasıyla birlikte onları saklandıkları yerden çıkartırlar. İki kadın ve bir bebek onlarca Sırp karşısında savunmasızlardır. Sırplar herkese yaptıkları gibi Raif'in kardeşine ve eşine de sırayla acımasızca tecavüz ederler. Bebeğin ağlamasından rahatsız olunca da bebeği camdan aşağı atarlar. Sırplar, Raif'in eşine, Bianka, tecavüz ettikleri sırada onu kolayca kontrol altına alabilmelerinin sebebi Bianka'nın o sırada kaderine teslim olmasıdır; çünkü Sırpların acımasızlığından haberdardır ve karşı

koymak için yeterli gücü yoktur. O zaman Sırlar ona istediklerini yapabilir. Bebeğini candan dışarı attıklarında ise Bianka Sırlara karşı çıkmaya başlar. Bunun sebebi ise karşı koymak için güç kazanmasıdır ve bu güç bebeğini öldüren Sırlara karşı duyduğu nefretten beslenir. Böyle olunca da Sırların onu zapt etme olasılığı azalır ve ondan hemen kurtulmak için Bianka'yı öldürürler. İşleri bitince de Raif'in kardeşini tıpkı diğer kurbanlara yaptıkları gibi bir yolun kenarına atarlar. Bu atılan kurbanların sosyal sınıfı çizilmiştir: kadın, erkek, çocuk, yaralı, ölmek üzere binlerce insan. İnsanları arzularını giderdikten sonra ölüme bırakmışlardır.

Sırlar Bosnak halkına acımasız bir gözle, insanlıktan uzak ve kullanıp atacakları bir varlık olarak bakarlar. Sırlar sadece bu katlettikleri insanlara değil, sağ kalanlara, olaylara şahit olanlara, ölenlerin arkada bıraktıkları insanlara da zarar verirler. Acımasız davranışlarının sonucu asla tamir olamayacak, eskisi gibi olmayacak bir karakter bırakırlar artlarında. Yazar, savaşın yarattığı olumsuzlukları figürlerin kimlikleri üzerindeki etkisi aracılığıyla da ele almıştır. Örneğin; Raif figürü, karısına ve çocuğuna olanları öğrendikten sonra kendisini dış dünyadan soyutlayarak sessizliğe gömülür. Böyle bir duygusal travma yaşadktan sonra bir "ölü"ye dönüşür; şayet ailesi katledildikten sonra yaşama tutunmak için geçerli bir sebebi kalmaz. Raif'in savaş öncesi mutlu bir yaşam sürdüren bir figür olmasına rağmen savaş sonrasında böylesine farklı bir kimlik içine girer. Yazar, savaşın acımasızlığına bu noktalarda vurgu yaparak dikkat çekmiştir.

Yazar, Sırların insanlık dışı eylemleri Nimeta'nın iş arkadaşı Stefan'ın gözlerinden de betimleyerek anlatır. Stefan'ın, kaçınılıp halktan gizli tutulmuş Boşnaklara gerçekte neler olduğunu öğrenmek için gittiği Sırların kamplarında, röportajlardan edindiği bilgilerden Müslüman esirlere uyguladıkları işkenceleri öğrenir. Bu işkenceler, insanların gözleri önünde ailelerine işkence çektirilmesi ve acı çektirilerek öldürülmesini kapsar. Kadınlar ise bedenlerini satacakları bir yere götürülür. Eğer karşı çıkan bir kadın olursa herkesin gözleri

önünde işkence edilir. Bunu yapmalarının sebebi ise otoriteyi sağlamaktır. Otoriteyi sağlamak adına Sırplar insanlara acımasızca davranmaya devam ederler. Fiziksel şiddetin yanında ruhsal şiddete de başvururlar. Ellerindeki gücü kötülük yapmak için kullanırlar. Boşnak halkına fiziksel olarak eziyet ederler ve kamplarda işkenceler yaparak ya da kadın, erkek, çocuk, genç fark etmeden ırzına geçmelerinin sebebi ruhsal olarak da eziyet etmek ve yaralamak istemeleridir. Sırplar bu savaş ortamı içerisinde yıkıcı gücü elinde bulunduran taraftır; çünkü onlar baskın ve üstün taraftır. Ellerindeki bu güç zulümden ve acımasızlıktan beslenir ve ona sahip olmalarından dolayı ezdikleri tarafa istedikleri kötülüğü yapabilmek konumuna geçerler. Bu yetki Sırpları güç sarhoşu yapar. Bu sarhoşluktan doğan özgürlük ve karşı tarafa duydukları nefret birleştiğinde de böylesine akıl almaz eylemler gerçekleştirebilir hale gelirler. Gerçekleştirdikleri bu eylemler insan dışıdır ve merhametten yoksundur. Savaş alanı dışında bütün bu insanlara uygulanan işkenceler, katliamlar savaşın görünmeyen yüzünü oluşturmaktadır. Yazar, perde arkasında gerçekleşen bu olayları betimleyerek savaşın sadece yıkım ve katliamdan ibaret olmadığını; dışardakilerin bilemeyeceği vahşetleri de barındırabileceğine ve en nihayetinde ne kadar dehşet verici olabileceğine değinir.

4. SAVAŞLA DEĞİŞEN İNSAN PSİKOLOJİSİ:

Yazar, savaş kavramının olumsuz etkilerini insanlara, insanların ruh hallerine ve psikolojileri üzerine etkisi aracılığıyla da inceler. Savaş kavramının insan üzerinde yansıttığı duygulardan biri korkudur. Savaş öncesinde insanlar rutin bir hayat yaşarken sıradan korkulara sahiptir. Savaşın yaklaşmasıyla beraber bu korkuların yerini daha ciddi korkular alır; ölüm, sevdiklerini kaybetme, yaşam korkusu gibi.

“Karanlık ve rutubetli zemin katları, ışıklar sık sık kesildiği için, gaz lambaları ve mumlarla aydınlatılıyor ve etrafta cirit atan fareleri görmezlikten gelerek yaşama devam ediyorlardı. Kareden korkan birçok kadın, bu korkunun anlamsızlığının farkına, savaşın onlara aniden tanıttığı ölüm korkusuyla burun buruna geldiklerinde varmışlardı. Fareler, böcekler, karanlık, rutubet, pis kokular ve durmak bilmeyen silah sesleri günlük yaşamın içine

örülmüştü, insanların sıkça çektikleri can sıkıntısı, yerini can derdine bırakmıştı.” (Kulin, 2014: 124)

Kurmacadaki figürler, yaşamları boyunca savaş gerçeğiyle yüz yüze gelmedikleri için ölüm korkusu gibi duygularla da yakından yüzleşmemişlerdir. Açlıktan ya da kurşun yağmurunda ölme, Sırlar tarafından işkence görme gibi korkuları olmamıştır; en büyük korkuları fareler ya da böcekler olmuştur. Kurgudaki figürler savaş öncesi sıradan korkularla ele alınırken, savaş sonrasında bu korkular yerini daha ciddi korkular ve endişeler alır. İnsanların korkuları ve dertlerinde olan bu değişimi yazar, Nimeta'nın eski ve yeni hayatı arasında yaptığı karşılaştırmalar aracılığıyla ortaya koyar.

Yapıtın başlarında yazar, savaş daha başlamadığı için Nimeta'yı savaş başladıktan sonraki durumuna göre yaşadığı sıkıntıları çok daha farklı olan bir figür olarak ele alır. Nimeta kocasıyla üniversitede tanışmıştır ve eğitimini tamamlamalarının hemen ardından evlenmişlerdir. Burhan'la hayal ettiği kadar mutlu olamayacağını anladığı zaman ayrılmak için de çok geçtir. Çalışmak ve çocuklarını büyütmek dışında bir ufkunun olmayacağını düşünür. Yaşamı yalnızca çocukları için çalışmak olarak algılamıştır. Mutsuz olduğu bu dönemde de iş arkadaşı, Stefan'la tanışır. Yazar, bu iki figürün etkileşimini metafizik bir yaklaşımla değerlendirir ve Nimeta'yı *“tuhaf bir büyüünün etkisine girmiş gibi” (Kulin, 2014: 9)* tasvir eder. Kocasıyla hissedemediği duyguları Stefan'la hissettiği için ona derinden bağlanır. Bu nedenle kocasını aldatmaya başlar. En başta yaptıkları yüzünden pişmanlık duysa da zaman geçtikçe bu pişmanlık ve utanç duygusu azalır. Birlikte oldukları ilk zaman, yani pişmanlık duyduğu zamanlar, Nimeta'nın, iblisin ruhunu esir aldığını düşünse bile zamanla bu duygunun yerini aşk ve şehvet alır. Nimeta, Stefan'la yaşadığı ilişki sürecinde gerçeklikten ve sorumluluklarından uzaklaşır: çocuklarına karşı ilgisi azalır, kocasıyla yakınlaşmaktan kaçınır ve ailesini ihmal ettiği gerçeğinin farkına varmaz. Bu süreç içerisinde önceliği Stefan'la yaşadığı aşk hayatıdır. Yaşadığı bu kaçamak, kocasıyla yaşayamadığı duyguları ona yaşattığından dolayı Nimeta için bir rüya gibi güzeldir. Ancak Stefan'ın, Nimeta'dan

Burhan'dan ayrılmasını istemesiyle aralarında sorunlar başlar. Nimeta her ne kadar Stefan'a âşık olsa da kocasını sever ve sorumluluklarını tamamen geride bırakmak istemez. Çocukları olduğu için ailesine farklı bir bağ ile bağlıdır ve yuvasını bu nedenle yıkmak istemez. Bu nedenle de Nimeta, Stefan'la ilişkisini bitirir. Yazar, bu noktada Nimeta'yı ailesi ve aşk hayatı arasında seçim yapma odaklı iç çatışmalarla ele alır. Yaşadığı sıkıntılar bu yöndedir. Savaş başladıktan sonra ise koşulların değişmesiyle birlikte Nimeta'nın kaygıları da değişir. Savaşla burun buruna geldikten sonra önceliği hayatta kalmak, ailesini bir arada tutmak, para kazanıp evine gelir sağlayabilmek ve dışarıdan yemek aldığı anda ölmeden geri dönebilmektir. *“Bozuk yolda hoplayıp zıplamaktan beli o kadar fena tutuldu ki bir daha hiç ama hiç doğrulamayacağını düşündü. Ama aklına kocasını, kardeşini ve oğlunu getirdiği zaman, bütün sıkıntılarını unutuyordu.”* (Kulin, 2014: 210) Yazar bu iç monologda, Nimeta'nın işi için gittiği yolculukta çektiği sıkıntıların daha büyük sıkıntıları düşündüğünde unutmasını, savaş zamanında değişen koşullara bağlı olarak önceliklerin ve kaygılarının değiştiğini anlatır. Yazar, böylece savaş gerçeğinin figürlerin özel hayatlarını oluşturan en küçük detayları bile kesin bir biçimde değiştirdiğine değinir Figürlerin özel hayatlarının ve sıkıntılarının değişmesi duygularının de değişmesine zemin hazırlar. Yazar, Nimeta'yı yapıtın başlarında kocasından duygusal anlamda ayrı olarak el almasına rağmen savaşın başlamasıyla kocasına daha çok bağlı bir figür olarak ele alır. Burhan'ın orduya katılmasıyla birlikte Nimeta, kocasının savaşta ölüp bir daha geri gelmeyeceği korkusuyla yaşamaya başlar. Nimeta'nın hissettiği bu korku, kocasına duyduğu eskiden bastırılmış olan sevgisini açığa çıkarır. Nimeta, sevgisinin yanında pişmanlık da hisseder. Eğer kocasına özür dilemeden önce savaşta can verirse, hayatının sonuna kadar geçmişte yaptıkları için duyduğu pişmanlık duygusuyla yaşamak zorunda kalacaktır. Bu duyguyla yüzleşmek zorunda kalmak istemediği için de savaş alanına ölümü göz alarak tek başına gider ve kocasına ulaşmanın bir yolunu bulmaya çalışır. Yazar,

bu noktada duygusal yüklerin dayanılmazlığını ve insanların bu yüklerden kurtulmak için izledikleri yollarda ne kadar mantıksız davranabileceğini belirtir.

Yazar, yapıtta yer alan figürlerden birisi olan Raif'in yaşamını ele alırken savaş sürecinde yaşadığı acıları ön plana çıkarır. Nimeta'nın kardeşi Raif, kocasının ve bebeğinin ölümünü öğrenmesiyle şoka girer ve dış dünyaya kendisini kapatır. Konuşmayı, insanlarla ilişki kurmayı reddeder, iç dünyasına çekilir ve hissizleşir. Çektiği derin acı sonucunda bir "yaşayan ölü" ye dönüşür. Fiko'nun savaştan, askerliğin bir görev ve vatan borcu olduğundan bahsetmesi Raif'in sessizleştikten sonra ilgisini çeken tek şey olur. Savaşa katılıp ailesini öldüren Sırp'ları katletme fikri içindeki intikam ateşini uyandırır. Orduya katılıp Sırp'ları öldürmesi, ailesine yapılanlar için ödeme imkânını doğurur. " 'Biz yaşayan ölüleriz, hepimiz.'... '...Konuşmayan bir ölüyken, konuşan bir ölü oldum, o kadar. Haftaya dağa çıktığımda, inşallah, Sırp'ları geberten bir ölü olacağım.' " (Kulin, 2014: 173) Yazarın verdiği bu diyalogda Raif, Sırp'ların ailesine zarar verip onları öldürmesiyle, Raif de duygusal açıdan ölmüştür. Yapılanlar ortadan kaldırılamayacağı için Raif derin acılarla yanacak ve aklından ailesini ve bebeğini çıkaramayacaktır. Bu nedenle Raif hep "ölü" kalacaktır. Savaşa gitmesindeki tek amacı Sırp'ların yaptıklarından dolayı onlara beslediği nefrettir. Yazar, bu örnekte savaş sürecinde insanların geçirdiği duygu değişimlerinden biri olan acının nefret ve öfkeye değişimini incelemiştir. Raif figürü, yaşadığı olaylar nedeniyle beslediği acıyı içinde bastırmıştır ve bu acı zamanla nefrete dönüşmüştür. Raif için, biriktirdiği bu şiddetli duyguları serbest bırakabilmesinin en etkili yolu ise sakladığı bu öfkeyi savaş ortamında, diğer insanların da olumsuz duygularının onları kontrol etmesine izin verdiği bir ortamda, serbest bırakmaktır. Onun için savaş bir araçtır.

Kurmacada yazar, Raif figürünün savaşa katılma nedenin bir nevi içini dökmek olduğunu ima ederken Burhan'ın nedeninin ise gerçeklerle yüzleşmek istememesi olarak belirtir. Yazar, Burhan'ın aldatıldığını öğrendikten sonra bu gerçekle yüz yüze gelmeyi reddederek, bir kaçış

yolu olarak orduya katıldığını anlatır. Ancak orduya katıldıktan sonra oradaki ortamı tecrübe edip savaş gerçeğiyle yüzleşmesiyle birlikte hayata karşı duruşu değişir.

“ *Nimeta, buraya geldiğimden beri, birçok şey değişti kafamda ve yüreğimde. Ölümle burun buruna yaşamaya başladıktan sonra, benim için eskiden öncelik taşıyan şeylerin, ne denli önemsiz olduğunu fark ettim.* ’ ... ‘...Beni buraya gelmeden önce kızdıran, üzen, sevindiren her şey önemini yitirdi. Günlük yaşamın içindeki bayağılıklardan çok uzağım artık... Şimdi içimi doldurmakta olan duyguları, o korkunç hırsı, kini, nefreti, var olma tutkusunu, Boşnak olmak ve Boşnak kalmak olgusunu hiç bilemeyecektim.’ “ (Kulin, 2014: 162-163)

Yazarın verdiği Nimeta ve Burhan arasındaki bu diyalogda, savaş gerçeğinin Burhan’ın yaşam algısının değiştirdiği görülür. Savaş, Burhan’ın ülkesini ve vatandaşlarını, sevdiklerini koruma içgüdüsünü uyandırır. Daha ulusal bir yaklaşım içine girer ve “*Boşnak olma*” duygusunu yaşar. Ölüm kalım ve ülkesini koruma meseleleriyle uğraşırken eskiden yaşadığı duyguların anlamsızlığını fark eder ve eski önceliklerini değiştirmesi gerektiği kararına varır. Savaş ortamına girmesi, etrafında can veren insanların olması, eşine karşı duyduğu öfkesini bastırır. Bunun nedeni, içinde bulunduğu uzamın koşullarını değerlendirdikten sonra ailesinin ve halkının bu koşullara katlanmak zorunda kalmasını istememesidir. Böylelikle, önceliğinin artık savaşta ülkesini ve sevdiklerini korumak olduğu kanısına varır.

Nimeta’nın oğlu Fiko, babasında gördüğü bu değişimden etkilenir. O da babası gibi savaşa katılmak ister ancak annesinden beklediği tutumu göremez. Nimeta oğluna hep çocuk muamelesi yapar. Askere katılmak istediğinde bile Nimeta onun daha çocuk olduğunu, ancak büyüyünce askere gidebileceğini, boyunun uzun olduğundan dolayı büyük gösterdiği bahaneleriyle oğlunu caydırmaya çalışır. Nimeta savaş gerçeğinden haberdar olmasına rağmen, Fiko’nun yaşında bir sürü gencin savaştığı ve ordunun askere ihtiyacı olduğu gerçeğini yok sayar. Bunun nedeni eğer Fiko giderse geri dönemeyeceğinden korkması ve onun hep çocuğu olarak yanında kalmasını istemesidir. Nimeta’nın bir anne olarak oğluna sahip olma içgüdüğü dış gerçeklikten baskın çıkar. Fiko ise annesinin ona hala bir çocuk gibi davranmasının rahatsızlığı içindedir. Artık büyüdüğü için daha farklı, yaşına daha yaraşır bir

davranış bekler. Savaşın başlayıp erkeklerin orduya katılması, içindeki milliyetçiliği ve ülkesi için savaşma arzusunu uyandırır. Annesiyle birlikte babasını askeriyede ziyaret ettiklerinde babasıyla yaptığı konuşmada asker olma isteği daha da artar. Her ne kadar orduya katılmak istese de annesinin gözünde asla büyümediği için de orduya katılmasına izin vermeyeceği bellidir. Bu yüzden Raif orduya katılmaya giderken o da odasına bir not bırakarak gizlice kaçar. Bu durum, Nimeta'nın annesi Raziyanım'ın oğlunun İkinci Dünya Savaşı'na katıldığında not yazarak gittiğinde ipucu izlek olarak verilir. Yazar, böylece Fiko'nun da savaşa katılacağını ima etmiştir. Yazarın, Raziyanım'ın da oğlunu savaşta kaybettiği için yas tuttuğu ve o anki yaşadığı acıları hakkında bilgileri eklemesi Fiko'nun da benzer bir kadere sahip olacağını izleği imler.

Yazar, bu ipucu izleğini verdikten ve Fiko savaşa gittikten sonra yaralanır. Burhan Nimeta'ya haber yollar ve ambulansın güvenli bir biçimde hastaneye varması için tercih edilen yoldan geçebilmesi için gereken izin belgelerini temin etmesi nedeniyle Nimeta'dan yardım ister. Gerekli belgeleri temin edebilecek tek kişi ise Stefan'dır ve Nimeta ondan yardım ister. Stefan ambulansla Fiko'nun yanına vardıklarında Burhan Nimeta'nın onu aldattığı kişiyle karşılaşır.

“Kulakları uğulduyordu Burhan'ın dizleri titriyordu. Oğlunun hayatı için pazarlık yapacağı şeytan kendi değil miydi isteyen? O kadar istemişti ki gelmesini, gelmişti işte. Gelmiş, karşısında durmuş, ‘Oğlunu ver,’ diyordu. Burhan artık pazarlık yapmak istemiyordu şeytanla. Sadece öldürmek istiyordu onu... Oğlu on yedi yaşındaydı. Yaşamalıydı. Hiçbir şeyin önemi yoktu, Fiko'nun hayatı karşısında. Şeytanla pazarlığa oturacaktı çaresiz.”
(Kulin, 2014: 330-331)

Yazar, iç monolog tekniği aracılığıyla Burhan'ın oğlunun hayatı uğruna nefret ettiği adama güvenip güvenemeyeceği konusunda yaşadığı iç çatışmayı yansıtır. Her ne kadar Stefan'ı öldürmek istese de oğlunun savaşta ölmesine göz yummadığı için ona oğlunu sağ salim hastaneye götüreceği için güvenmek zorundadır. Bu karar Burhan için çok zordur; aile düzenini altüst eden ve eşini elinden alan Stefan'dan nefret eder ama oğlunu kurtarabilecek tek kişi odur. Savaşa giderek ihanete uğradığı gerçeğinden bir süreliğine kurtulmuştur; ancak

bu kaçış sadece geçici bir çözümdür. Kaçındığı duyguları simgeleyen Stefan'la karşılaşınca o duygularla tekrar yüzleşir. Ancak oğlunun öleceği korkusuna yenik düşer ve genç yaşında savaşta can vermeyi hak etmediği kanısına vararak duygularını kenara koymayı başarır ve oğluna öncelik verir.

5. SAVAŞLA BİRLİKTE YAŞAM ALGILARININ DEĞİŞMESİ:

Boşnak halkının çoğu savaşı tecrübe etmedikleri için bu konuda çok acemi tavırlar sergilerler. Savaşın başlamasını yürüyüşler ve protestolar yaparak engelleyebileceklerini düşünürler. Ancak savaş kavramı onlar gibi masum değildir; acımasızdır. Savaşı proteste etmek için toplanan coşkulu bir kalabalık “*Bosna'yı Bölmeyin*” sloganları atarak barış türküleri söylerler. Kentin Saraybosnalılara ait olduğunu göstermek amacıyla ilerlerken fark etmeden Sırp militanlarıyla çevrilmiş Polis Akademisi'ne giderler.

“Silah hiç ummadıkları bir anda, birdenbire patladı. Durmadılar. Elllerinde sadece bayraklar ve pankartlar taşıyan sivil halka ateş açılacağına, hiçbiri inanmıyordu. Birkaç silah sesi daha duyuldu ve birden ortalık cehenneme döndü!... Mayıs ayında doktor çıkacaktı. O gün bu gösteriye katılmayabilirdi... Ama eğitim gördüğü ve çok sevdiği bu kentin bölünmesine onun da gönlü elvermemişti. Sarı ipek saçları uçuşarak, barış şarkıları söyleyerek yürüyordu yıkıldığında, Suada'nın göğsünde, şimdi kıpkırmızı bir karanfildi ölüm.” (Kulin, 2014: 106-107)

Savaşı protesto eden insanların coşkuyla böyle bir eylem gerçekleştirmeleri ardındaki niyetleri zararsızdır: Savaşla gelecek olan yıkım karşısında itiraz eden seslerini duyurmak, uluslarının iyiliğini düşünmek. Savaş ise kirlidir, zalimdir. Karşısına masum insanlar çıktığı zaman onları yok eder, acımasızdır. Savaşın olduğu yerde masumiyet gibi olumlu duygulara yer yoktur. Yazar, bu betimleme aracılığıyla savaşın yıkıcı ve zalim yönünü vurgular.

Nimeta'nın iş arkadaşı Sonya da bu savaşın durdurulacağı konusunda umutludur, hatta biraz hayalperesttir. “*‘Susun be içimi karartmayın... Dünya buna izin vermez. Koca dünya gözlerini bir soykırımı daha kapatamaz... Ben ümidimi yitirmeyeceğim. Bu çılgınlık bitecek.’... ‘Bitmeyeceğiz kardeşim. Hep olacağız, biz Boşnaklar!’*” (Kulin, 2014: 122)

Yazar, bu diyalogda Sonya'nın savaş karşısındaki umutlu duruşunu ve masumiyetini sergiler; ama savaş Sonya'nın da umutlarını köreltir. Başka çocukların ölümüne tanıklık etmesi, kendi çocuklarının da aynı kadere sahip olacağı düşüncesini öne çıkartır. Bu olay sonrasında Sonya bu korkuyu yaşadıktan sonra savaşın sonuçlarıyla yüzleşmiş olur. Böyle bir olaya tanıklık etmiş olmasına ve acımasızlıkları yaşamış olmasına rağmen umudunu tam anlamıyla yitirmek istemeyen bir figür olan Sonya aracılığıyla yazar, hem umudu hem umutsuzluğu bu figürün yaşadıkları üzerinden anlatır.

Savaşın insanların yaşamlarını, düzenlerini yıkmasına karşın mücadele duygusu da ortaya çıkar. Mücadeleci insanlar, çocuklarının savaştan en az etkilenmesine uğraşır ve onları okula gönderir. Bunun sebebi çocukların gelecek için en büyük yatırım olmaları ve savaştan ne kadar az etkilenirlerse o kadar az kirlenecekleridir. Savaşta herkes kirlenir; ancak yeni nesili savaştan uzak tutarak masumiyetlerini koruyabilirler fikrine inanırlar. Geleceğe yatırım yapmalarının sebebi ise ileride yaşadıkları dönemden daha iyi ve güzel bir ülke ve insan yaratma istekleridir. Böylece uğruna çaba sarf edecekleri emekleri onların umut ve hayata tutunma kaynağına dönüşür.

6. SONUÇ:

Boşna Halkına Sırp ve Hırvatlar tarafından uygulanan soykırım nedeniyle ortaya çıkan savaşın, toplum ve uzam üzerindeki yıkıcı yüzünü, savaşın görünmeyen yüzünü oluşturan Boşnaklara edilen işkenceler ve zulümleri ele alan "*Sevdalinka*" adlı romanda toplumla beraber zorunlu bir değişim sürecine giren odak figür Nimeta'nın gözlerinden savaşın kendisi ve toplumun geri kalanının üzerindeki etkisini konu alır. Kulin, savaşla doğan değişim sürecini Nimeta'nın eski ve yeni yaşam koşulları ve zihniyeti arasındaki tezatlıklarla vurgular. Uzam betimlemeleri, olay örgüsü, iç monologlar ve figürler arasında geçen diyaloglar aracılığıyla savaşın yıkıcı yüzü işlenir. Bu yıkıcı yönü toplumu umutsuzluğa itmiştir.

Umutsuzluğa kapılan insanlar Raif gibi hayata sırtını dönebilir. Savaşın bilincinde olan ama Nimeta'nın annesi gibi umudunu tamamen yitirmemiş insanlar eski yaşam koşullarını canlandırmaya çalışır ya da umudunu geleceğin yatırımı olarak gördükleri çocuklara yükler; ancak savaşta mutlu olan bir taraf olamaz.

7. KAYNAKÇA:

Kulin, Ayşe. Sevdalinka. İstanbul: Everest Yayınları, 2014.